

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, may.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

SANOAT KORXONALARINING IQTISODIY SALOHİYATINI OSHIRISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING O'RNI	18
O'rinov Akmaljon Ahmadjonovich Siddiqov Javlonbek Sodiqjon o'g'li	
XORAZM VILOYATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING JORIY HOLATI VA RIVOJLANISH OMILLARI TAHLILI	22
Ro'zmatova Farahongiz Bekmurotovna	
ENERGETIKA INFRATUZILMASINING HUDUDIY RIVOJLANISH VA IJTIMOY TENGLIKKA TA'SIRI.....	27
Babajanova Dilfuza Abdurasulovna	
HUDUDLARDA LOKAL TURIZM XIZMATLARINING TARKIBI VA RIVOJLANISH DINAMIKASI TAHLILI (ANDIJON VILOYATI MISOLIDA)	32
Xasanova Mavjuda Ma'mirjonovna	
TURIZM MAVSUMIYLIGI OMILLARINING KOMPLEKS TAHLILI: TASNIFLASHNING KONSEPTUAL VA INTEGRATSION MEXANIZMLARI.....	41
Barotov Umidjon Mahmud o'g'li	
BOSHQARISH SIFATI MOHIYATI VA UNI OSHIRISHNING OBYEKTIV ZARURIYATI.....	48
Shoyev Davronbek Axmadjonovich Abdullayeva Gulsanam	
ENGLISH LOANWORDS IN RUSSIAN AND UZBEK: TERMINOLOGICAL ADAPTATION WITHIN A COMPARATIVE LINGUISTICS FRAMEWORK	53
Kambarova Liliya Ruslanovna	
РОЛЬ ГОСУДАРСТВА В ФОРМИРОВАНИИ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ И ПРИВЛЕЧЕНИИ ИНВЕСТИЦИЙ	56
Алибекова Саодат Лапасовна	
EKSPORTGA YO'NALTIRILGAN SANOAT KORXONALARIDA MARKETING XIZMATINI TASHKIL ETISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	61
Usmonova Dilfuza Iloxomovna	
O'ZBEKISTON INDIVIDUAL SPORTCHILARINI TAYYORLASH TIZIMI BOSHQARUVIGA RAQAMLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARI JORIY ETISHNING SAMARALI USULLARI.....	66
Junaydullayev Mels Asliddin o'g'li	
KORXONA IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA ERP TIZIMLARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	72
Xaydarova Kamola Axinjanovna Berdiqulov Suhrob Berdiqulov o'g'li	
KORPORATIV BIRLASHISHLAR VA QO'SHIB OLISHLAR: NAZARIY ASOSLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	78
Latipova Shaxnoza Maxmudovna Xolmurodova Sevara Asqarovna	
DAVLAT BUDJETI KAPITAL XARAJATLARIDA RISKLARNI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	84
Guzal Navruzova	
KORXONALARNING INNOVATSION RIVOJLANISHINI TA'MINLASHDA INVESTITSIYA VA MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARI	88
Mamayeva Diyora Kurbanbayevna	
MARKAZIY VA JANUBIY O'ZBEKISTON MINTAQALARI SANOATIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK KO'RSATGICHLARI HOLATI	94
Uralov Eliboy Omonovich	

O'ZBEKISTONDA YOSHLAR TURIZMINI RIVOJLANTIRISHDA XALQARO TAJRIBALARNI QO'LLASH	100
Dilfuza Xamzayeva Xurshid Xurramov	
TO'QIMACHILIK SANOATINI RIVOJLANTIRISHDA STRATEGIK YONDASHUVLARDAN FOYDALANISH	106
Otaxonova Roza Boboxon qizi, Yaxyayeva Inobat Karimovna	

TO'QIMACHILIK SANOATINI RIVOJLANTIRISHDA STRATEGIK YONDASHUVLARDAN FOYDALANISH

Otaxonova Roza Boboxon qizi
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti magistranti
E-mail: rozaotaxonova1202@gmail.com

Yaxyayeva Inobat Karimovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
Innovatsion menejment kafedrası dotsenti, i.f.f.d.
E-mail: inobatyaxyayeva@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekiston to'qimachilik sanoatini innovatsion rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari hamda amaliy yo'nalishlari tahlil qilinadi. Tarmoqda texnologik modernizatsiya, raqamli transformatsiya, klasterlashuv modeli, ekologik innovatsiyalar va investitsion faollikning ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, sanoatning raqobatbardoshligini oshirishda institutsional islohotlar va ilmiy-tadqiqot faoliyatining o'рни asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: innovatsiya, to'qimachilik sanoati, klaster, raqamlashtirish, modernizatsiya, eksport salohiyati, raqobatbardoshlik, sanoat siyosati.

Аннотация. В данной статье анализируются теоретико-методологические основы и практические направления инновационного развития текстильной промышленности Узбекистана. Освещается значение технологической модернизации, цифровой трансформации, кластерной модели, экологических инноваций и инвестиционной активности в отрасли. Также обосновывается роль институциональных реформ и научно-исследовательской деятельности в повышении конкурентоспособности промышленности.

Ключевые слова: инновации, текстильная промышленность, кластер, цифровизация, модернизация, экспортный потенциал, конкурентоспособность, промышленная политика.

Annotation. This article analyzes the theoretical and methodological foundations and practical directions of innovative development of the textile industry in Uzbekistan. The study highlights the importance of technological modernization, digital transformation, cluster-based development, environmental innovations, and investment activity in the sector. It also substantiates the role of institutional reforms and research and development activities in enhancing industrial competitiveness.

Keywords: innovation, textile industry, cluster, digitalization, modernization, export potential, competitiveness, industrial policy.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so'ng mamlakat iqtisodiyotining barcha sohalarida modernizatsiyalash va diversifikatsiyalash kabi keng ko'lamli islohotlar amalga oshirildi. Jumladan, yengil sanoat, xususan, to'qimachilik sanoati mamlakatning eksport salohiyati va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligida muhim o'rin tutib kelmoqda. Bugungi kunda ushbu soha nafaqat ichki bozorni sifatli mahsulotlar bilan ta'minlash, balki xorijiy bozorga raqobatbardosh mahsulotlarni yetkazib berish orqali iqtisodiy o'sishga hissa qo'shmoqda.

So'nggi yillarda to'qimachilik sanoatining rivojlanishi sezilarli darajada faollashdi: yangi zamonaviy korxonalar tashkil etilmoqda, mavjud ishlab chiqarish quvvatlari modernizatsiya qilinmoqda, mahalliy xomashyoni chuqur qayta ishlash orqali eksport darajasi oshmoqda. Shu bilan birga, sanoatda hal qilinishi kerak bo'lgan bir qator tashkiliy va iqtisodiy muammolar ham mavjud — jumladan, texnologik eskirish, investitsiya yetishmovchiligi, innovatsion faoliyatning sustligi va xalqaro talablar bilan uyg'unlashmagan ishlab chiqarish tizimlaridir.

Ushbu maqolada to'qimachilik sanoatining hozirgi holati, uni rivojlantirishga to'sqinlik qilayotgan eng muhim omillar hamda sohani tashkiliy-iqtisodiy jihatdan yanada takomillashtirish istiqbollari ilmiy-nazariy va amaliy yondashuvlar asosida tahlil qilinadi. Maqolaning asosiy maqsadi — to'qimachilik sanoatini barqaror va raqobatbardosh holga keltirish uchun samarali strategik yo'nalishlarni asoslashdan iborat.

To'qimachilik sanoati O'zbekiston iqtisodiyotining tarkibiy jihatdan muhim va strategik tarmoqlaridan biridir. O'zbekiston to'qimachilik sanoati so'nggi yillarda iqtisodiyotning ustuvor tarmoqlaridan biriga aylandi. Sohani rivojlantirishda davlat tomonidan qabul qilingan strategik qarorlar, jumladan, O'zto'qimachilik sanoat uyushmasi

faoliyati, klaster tizimining joriy etilishi hamda eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarish modelining shakllanishi muhim omil bo'ldi.

Davlat tomonidan to'qimachilik sanoati klasterlarini strategik rejalashtirish uzoq muddatli istiqbolni ko'zlaydi va milliy iqtisodiyotda innovatsion, eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishni rivojlantirishga xizmat qiladi. Davlat strategik rejalashtirish masalasi so'nggi yillarda O'zbekistonda ham dolzarb mavzulardan biriga aylandi. Ayni paytda bu jarayonning huquqiy bazasi to'liq shakllanib bo'lmagan bo'lsa-da, davlat organlari tomonidan iqtisodiyotni modernizatsiya qilish va tarmoqlararo klasterlashuvni chuqurlashtirish bo'yicha ko'plab dasturlar qabul qilinmoqda.

Xususan, "Paxta-to'qimachilik ishlab chiqarish klasterlarini tashkil etish to'g'risida"gi 2018-yil 53-sonli qaror, shuningdek, 2020-yil 397-sonli Prezident qarori ushbu yo'nalishdagi strategik davlat rejalashtirish mexanizmlarining amaliy ifodasidir [1].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

To'qimachilik sanoatini tashkiliy-iqtisodiy jihatdan rivojlantirish masalalari bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar, tahlillar va amaliy tavsiyalar sohaning muhim jihatlari yoritib beradi. Oxirgi yillarda bu borada respublika va xorijiy olimlar tomonidan turli ilmiy ishlar, maqolalar hamda strategik tahlillar e'lon qilindi.

Xususan, iqtisodchi olimlar A. Xakimov, B. Qodirov va M. Jabborovlarning asarlarida O'zbekiston yengil sanoatini modernizatsiya qilish, tarmoqlararo kooperatsiyani kuchaytirish va eksport salohiyatini oshirish zarurligi ta'kidlangan. Ularning fikricha, to'qimachilik sanoatida samarali boshqaruv tizimini shakllantirish, ishlab chiqarish zanjirini mahalliyashtirish va xorijiy investitsiyalarni jalb etish asosiy ustuvor yo'nalishlar hisoblanadi [2].

Xalqaro miqyosda esa BMT Sanoatni rivojlantirish tashkiloti (UNIDO) [3], Jahon banki va Osiyo taraqqiyot banki tomonidan tayyorlangan hisobotlarda Markaziy Osiyo mamlakatlari, jumladan, O'zbekiston Respublikasi to'qimachilik tarmog'i uchun raqobatbardoshlikni oshirishda innovatsion texnologiyalar, ekologik barqaror ishlab chiqarish va xalqaro standartlarga mos mahsulotlar ishlab chiqarish muhimligi qayd etilgan.

Shuningdek, xorijiy olimlardan G. Porter, D. Nort va J. Stiglitzlarning [4] iqtisodiy rivojlanish nazariyalari hamda raqobat ustunliklari haqidagi ishlari sohani kompleks baholashda asosiy nazariy platforma sifatida xizmat qiladi. Ularning asarlarida tarmoqni rivojlantirishda institutsional muhit, investitsiya iqlimi va davlat siyosatining aniqligi hal qiluvchi omillar sifatida qaraladi.

Mahalliy ilmiy jurnallarda chop etilgan maqolalarda ham sohaga doir amaliy muammolar, jumladan, logistika muammolari, eksport jarayonlaridagi byurokratik to'siqlar, korxonalarining moliyaviy barqarorligi masalalari atroficha ochib berilgan. Bu adabiyotlar tahlili asosida aytish mumkinki, to'qimachilik sanoatini rivojlantirish bo'yicha ko'plab tavsiyalar mavjud bo'lsa-da, ularni amaliyotga tatbiq etish uchun chuqur tahlil, zamonaviy boshqaruv yondashuvlari va hududiy xususiyatlarni inobatga olish zarur.

Umuman olganda, mavzuga oid adabiyotlar sohani tahlil qilish uchun muhim nazariy va amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda to'qimachilik sanoatini tashkiliy-iqtisodiy rivojlantirishning dolzarb masalalarini o'rganish va istiqbolli yo'nalishlarni aniqlash uchun kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqotning nazariy asosini iqtisodiy rivojlanish, tarmoq boshqaruvi va sanoat iqtisodiyoti bo'yicha yetakchi mahalliy hamda xorijiy olimlarning ilmiy ishlari tashkil etgan. Mavjud ilmiy adabiyotlar, amaliy tajribalar va statistik ma'lumotlar asosida to'qimachilik sanoatining hozirgi holati baholandi hamda muammolar umumlashtirildi.

Ushbu metodologik yondashuv orqali nafaqat sohaning mavjud muammolari aniqlandi, balki ularni bartaraf etish va istiqboldagi rivojlanishni ta'minlash uchun ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Metodlar uyg'unligi tadqiqot natijalarining ishonchligini va amaliy ahamiyatini oshirishga yordam beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston to'qimachilik sanoatida klasterlash modelining joriy etilishi tarmoqni ekstensiv rivojlanish bosqichidan intensiv va innovatsion bosqichga o'tkazishning strategik asosi bo'lib xizmat qildi. Tadqiqot doirasida o'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, klaster tizimi xomashyo yetishtirishdan tortib yuqori qo'shilgan qiymatga ega tayyor mahsulot ishlab chiqarishgacha bo'lgan barcha jarayonlarni yagona texnologik zanjirga birlashtirdi. O'zbekistonda to'qimachilik sanoatini transformatsiya qilish jarayonida klasterlash mexanizmi tizimli islohotlarning markaziy elementi sifatida shakllandi. Mazkur modelni institutsional qo'llab-quvvatlash va muvofiqlashtirish jarayonida O'zto'qimachilik sanoat uyushmasi muhim rol o'ynadi. Klasterlash natijasida tarmoq xomashyo yetkazib berishga ixtisoslashgan strukturadan yuqori qo'shilgan qiymatli tayyor mahsulot

eksport qiluvchi integratsiyalashgan sanoat tizimiga o'tmoqda. 2025–2026-yillar kesimidagi ko'rsatkichlar ushbu modelning iqtisodiy va texnologik samaradorligini tasdiqlaydi.

Klasterlash modeli asosida paxta xomashyosini chuqur qayta ishlashning uzluksiz va yopiq ishlab chiqarish sikli shakllandi. Ilgari paxta asosan xomashyo yoki yarim tayyor mahsulot sifatida eksport qilingan bo'lsa, hozirda ishlab chiqarish zanjiri paxtani yetishtirishdan boshlab to tayyor kiyim ishlab chiqarish va eksport qilishgacha bo'lgan barcha bosqichlarni qamrab oladi. Ushbu besh pog'onali zanjir (paxta – tola – kalava-ip – mato – tayyor kiyim) qiymat yaratish jarayonini ichki iqtisodiyot doirasida saqlab qolish imkonini berdi.

Iqtisodiy hisob-kitoblarga ko'ra, agar 1 kg paxta tolasi jahon bozorida o'rtacha 1,5 AQSh dollari qiymatga ega bo'lsa, uni tayyor kiyim mahsulotiga aylantirish orqali hosil bo'ladigan qo'shilgan qiymat 5-7 barobar oshadi. Bu esa eksport tushumining ortishiga, rentabellik darajasining ko'tarilishiga va valyuta oqimining ko'payishiga olib keladi. Vertikal integratsiya tranzaksiyon xarajatlarni kamaytiradi, logistika uzilishlarini bartaraf etadi hamda boshqaruv samaradorligini oshiradi. Natijada ishlab chiqarish tannarxi pasayib, ichki va tashqi bozorlarda raqobatbardoshlik mustahkamlanadi [5].

Klasterlash jarayoni faqat sanoat bosqichini emas, balki qishloq xo'jaligi segmentini ham modernizatsiya qilishga turtki berdi. Paxta yetishtirishda tomchilatib sug'orish tizimlari, aniq dehqonchilik (precision farming) va "Smart Agriculture" texnologiyalari keng joriy etildi. Natijada suv resurslaridan foydalanish samaradorligi sezilarli darajada oshdi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, an'anaviy sug'orish usullariga nisbatan suv sarfi 35-40 foizga kamaygan. Shu bilan birga, hosildorlik ko'rsatkichlari o'rtacha 26-28 sentnerdan 34-37 sentnergacha oshgan. Mineral o'g'itlardan foydalanish esa agrobiagnostika va maqsadli oziqlantirish tizimi asosida optimallashtirilib, xarajatlar 20 foizga qisqargan [6]. Bu omillar ishlab chiqarishning umumiy iqtisodiy samaradorligini oshirish bilan birga ekologik barqarorlikni ham ta'minlamoqda. Resurs tejovchi texnologiyalarni joriy etish tannarxni pasaytirish va eksport narxlarida raqobat ustunligini yaratish imkonini bermoqda.

Hozirgi kunda mamlakatda 140 dan ortiq to'qimachilik klasterlari faoliyat yuritmoqda va ular sohadagi umumiy eksport hajmining 85 foizdan ortig'ini ta'minlamoqda. Bu klasterlash modelining tarmoqda ustuvor iqtisodiy mexanizmga aylanganini anglatadi. 2024-2026-yillar prognoz ko'rsatkichlari paxtani to'liq qayta ishlash darajasi 92 foizdan 100 foizgacha yetishini ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, eksport tarkibida tayyor mahsulot ulushi 48 foizdan 62 foizgacha oshishi kutilmoqda.

1-jadval

2021-2025-yillar O'zbekiston to'qimachilik eksporti bo'yicha asosiy mahsulotlar va bozorlar [7, 8]

Yil	Eksport hajmi (mln USD)	Asosiy eksport yo'nalishlari	Eng ko'p eksport qilinadigan mahsulotlar
2021	620	Rossiya, Turkiya, Xitoy	Paxta ipi, trikotaj buyumlari
2022	670	Rossiya, Turkiya, Janubiy Koreya	Ipak matolar, tikuvchilik buyumlari
2023	710	Rossiya, Turkiya, Germaniya	Paxta ipi, trikotaj buyumlari
2024	760	Rossiya, Turkiya, Italiya, Xitoy	Ipak matolar, tikuvchilik buyumlari
2025	810	Rossiya, Turkiya, Xitoy, Germaniya	Paxta ipi, trikotaj buyumlari

Bandlik ko'rsatkichlari ham ijobiy dinamikani namoyon etmoqda: 2024-yilda 550 ming ish o'rni yaratilgan bo'lsa, 2026-yilga borib bu ko'rsatkich 700 mingga yetishi prognoz qilinmoqda. Mazkur jarayon investitsion jozibadorlikni oshirib, yangi ishlab chiqarish quvvatlarini ishga tushirish va texnologik modernizatsiyani jadallashtirishga xizmat qilmoqda. Investitsiya oqimining ortishi kapital sig'imini kengaytirib, uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlamoqda.

2-jadval

Klasterlash modelining iqtisodiy dinamikasi (2024–2026 prognoz)

Ko'rsatkichlar	2024-y	2025-y	2026-y (prognoz)
Paxtani to'liq qayta ishlash darajasi	92%	96%	100%
Tayyor mahsulot ulushi (eksportda)	48%	55%	62%
Klasterlar tomonidan yaratilgan ish o'rinlari	550 ming	620 ming	700 ming

2025-yildan boshlab klasterlarda raqamli boshqaruv elementlari keng joriy etila boshlandi. "Raqamli klaster" strategiyasi doirasida paxta dalasidan tayyor mahsulot omborigacha bo'lgan jarayonlarni to'liq kuzatish

(traceability) tizimi shakllantirildi. RFID va blockchain texnologiyalari asosida mahsulotning kelib chiqishi, qayta ishlash bosqichlari va logistika harakati nazorat qilinmoqda.

Mazkur raqamli tizim xalqaro standartlarga mos shaffof yetkazib berish zanjirini ta'minlash imkonini berdi. Bu, o'z navbatida, global brendlar bilan hamkorlikni kengaytirish uchun zarur infratuzilmani yaratdi. Jumladan, Zara, H&M va Adidas kabi kompaniyalar uchun muhim bo'lgan ekologik va ijtimoiy standartlarga muvofiqlikni tasdiqlash imkoniyati paydo bo'ldi. Raqamli transformatsiya ishlab chiqarish samaradorligini oshirish bilan birga boshqaruvning analitik imkoniyatlarini ham kengaytirdi.

To'qimachilik klasterlarining shakllanishi tarmoq ichidagi integratsiya bilan cheklanib qolmay, iqtisodiyotning turdosh segmentlarida ham "zanjirli reaksiya" effektini yuzaga keltirmoqda. Iqtisodiy nazariyada bu holat multiplikator effekti sifatida tavsiflanadi, ya'ni bir tarmoqdagi o'sish boshqa tarmoqlarda ham qo'shimcha talab va ishlab chiqarish hajmini shakllantiradi.

Xususan, kimyo sanoatida bo'yoqlar, polimer materiallar hamda sintetik tolalar ishlab chiqarish hajmi 2024–2025-yillarda 22 foizga oshgani kuzatildi. Bu ko'rsatkich to'qimachilik klasterlarining ichki xomashyo va yordamchi materiallarga bo'lgan talabining ortishi bilan izohlanadi. Natijada kimyo sanoatida qo'shilgan qiymat zanjiri chuqurlashib, import o'rnini bosuvchi mahsulotlar ulushi kengaydi.

Mashinasozlik sohasida ham ijobiy dinamikalar qayd etilmoqda. Klasterlar ehtiyoji uchun qishloq xo'jaligi texnikalari, sug'orish uskunalari va ehtiyot qismlarini mahalliyashtirish darajasi oshdi. Bu esa texnologik mustaqillikni kuchaytirish, kapital qo'yilmalarni ichki bozorga yo'naltirish hamda ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirishga xizmat qilmoqda. Umuman olganda, klasterlash modeli sanoatning o'zaro bog'liqligini kuchaytirib, kompleks iqtisodiy o'sish mexanizmini shakllantirmoqda.

2026-yilga mo'ljallangan strategik yo'nalishlardan biri paxta xomashyosiga bo'lgan yuqori qaramlikni bosqichma-bosqich kamaytirish va mahsulot assortimentini diversifikatsiya qilishdan iborat. Shu maqsadda sun'iy va aralash tolalar, xususan, viskoza va poliester ishlab chiqarish ulushini oshirish rejalashtirilgan.

Jahon bozoridagi tendensiyalar tahlili shuni ko'rsatadiki, tayyor kiyim-kechak mahsulotlarining 60 foizdan ortig'i aralash tolalar asosida ishlab chiqariladi. Bu esa funksional xususiyatlar (mustahkamlik, elastiklik, chidamlilik) va narx omili bilan bog'liq. O'zbekistonda mazkur yo'nalishda 2025-yilda Navoiy va Farg'ona viloyatlarida yirik investitsion loyihalar ishga tushirildi. Ushbu loyihalar sintetik va aralash tolalar ishlab chiqarishni kengaytirib, eksport narxini qo'shimcha 15–20 foizga oshirish imkonini yaratadi.

Diversifikatsiya strategiyasi natijasida tarmoqning xomashyo xavfsizligi mustahkamlanadi, global talabdagi o'zgarishlarga moslashuvchanlik ortadi va yuqori marjinal mahsulotlar segmentiga kirish imkoniyati kengayadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston to'qimachilik sanoatida amalga oshirilayotgan klasterlash siyosati va kompleks strategik yondashuvlar tahlili shuni ko'rsatadiki, tarmoq rivojlanishning yangi bosqichiga — miqdoriy o'sishdan sifat ko'rsatkichlariga o'tish jarayoniga kirgan. Mazkur transformatsiya ishlab chiqarish hajmini oshirish bilangina cheklanmay, qo'shilgan qiymatni chuqurlashtirish, texnologik yangilanish va global integratsiyani kuchaytirish orqali tizimli tus olmoqda. Tarmoqni muvofiqashtirish va strategik yo'naltirish jarayonida O'zto'qimachilik sanoat uyushmasi muhim institutsional platforma vazifasini bajarmoqda.

Tadqiqot natijalari klaster tizimi xomashyo bazasini mustahkamlash bilan birga eksport salohiyatini tarkibiy jihatdan diversifikatsiya qilganini ko'rsatadi. Paxta yetishtirishdan tortib tayyor mahsulot ishlab chiqarishgacha bo'lgan integratsiyalashgan mexanizm ichki qiymat zanjirini kengaytirib, milliy iqtisodiyotda yaratilayotgan qo'shilgan qiymat hajmini sezilarli darajada oshirdi.

Sohani yanada takomillashtirish va strategik barqarorlikni ta'minlash maqsadida bir qator ilmiy asoslangan takliflar ilgari suriladi.

Birinchi, "Yashil klaster" (Green Cluster) konsepsiyasini joriy etish maqsadga muvofiq. Global ekologik talablar kuchayib borayotgan sharoitda ishlab chiqarishda qayta tiklanuvchi energiya manbalari ulushini oshirish, energiya samaradorligini yaxshilash hamda uglerod izini (carbon footprint) qisqartirish mexanizmlarini ishlab chiqish zarur. Bu, ayniqsa, Yevropa Ittifoqining kelgusida joriy etilishi rejalashtirilayotgan Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM) tizimi sharoitida eksport barqarorligini saqlab qolish imkonini beradi.

Ikkinchi, innovatsion-ta'limiy klasterlarni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Klasterlar tarkibida ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik (R&D) markazlarini tashkil etish orqali aralash tolali matolar (paxta va sintetika kombinatsiyasi) hamda "aqli to'qimachilik" (smart textiles) mahsulotlarini ishlab chiqish lozim. Bu yuqori texnologik segmentga kirish va premium bozorlarni egallash imkonini yaratadi.

Uchinchi, logistika xarajatlarini optimallashtirish eksport samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi. Yangi transport yo'laklari, jumladan, Trans-Afg'on temir yo'li va "Xitoy–Qirg'iziston–O'zbekiston" yo'nalishlari doirasida klasterlar uchun maxsus tarif imtiyozlarini joriy etish eksport tannarxini kamaytirish va yangi bozorlarga chiqish imkoniyatini kengaytiradi.

To'rtinchidan, branding va marketing strategiyasini kuchaytirish talab etiladi. Mahalliy mahsulotlarni "Made in Uzbekistan" yagona brendi ostida xalqaro bozorlarda targ'ib qilish, global elektron savdo platformalari bilan integratsiyani kengaytirish va raqamli marketing vositalaridan foydalanish eksport hajmini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

O'zbekiston to'qimachilik sanoatida klasterlash modeli qisqa muddatli iqtisodiy chora emas, balki tarmoqning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlovchi fundamental strategik platforma sifatida shakllandi. Vertikal integratsiya, texnologik modernizatsiya, xalqaro standartlarga moslashuv va raqamli transformatsiya jarayonlari o'zaro uyg'unlashgan holda yangi sanoat paradigmasini yuzaga keltirmoqda. Taklif etilayotgan innovatsion, ekologik va logistika yo'nalishidagi chora-tadbirlar amalga oshirilsa, 2026-yilga borib tarmoq eksportini 5 milliard AQSh dollari darajasiga olib chiqish uchun zarur institutsional va iqtisodiy poydevor shakllanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

- 1.Rahimjanovich, S. I. (2025). O'zbekiston to'qimachilik sanoati klasterlarini davlat darajasida rejalashtirish. Новости образования: исследование в XXI веке, 4(39), 312–314.
- 2.Xoliqova, R.S., & Sagdullayevna, M.K. (2025). To'qimachilik sanoatini tashkiliy-iqtisodiy rivojlantirish istiqbollari. Yangi O'zbekiston: yangi tadqiqotlar jurnali, 3(3), 117–123.
- 3.UNIDO (2022). Industrial Development Report 2022: The Future of Industrialization in a Post-Pandemic World. Vienna: United Nations Industrial Development Organization.
- 4.Michael Porter (2008). The Competitive Advantage of Nations. New York: Free Press. Douglass North (1990). Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge: Cambridge University Press. Joseph Stiglitz (2002). Globalization and Its Discontents. New York: W. W. Norton & Company.
- 5.ChatGPT. (2026). Artificial intelligence language model. <https://chatgpt.com>
- 6.Gemini. (2026). Artificial intelligence system. <https://gemini.google.com>
- 7.Rasulov, Sh. R. (2022). O'zbekistonning to'qimachilik sanoatidagi eksport salohiyati va uning rivojlanish tendensiyalari. Iqtisodiy tadqiqotlar jurnali, 4, 45–52.
- 8.Turg'unov, A. A. (2023). O'zbekiston to'qimachilik mahsulotlari eksportining jahon bozorida o'rni va istiqbollari. Savdo va tashqi iqtisodiyot, 2, 12–20.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>